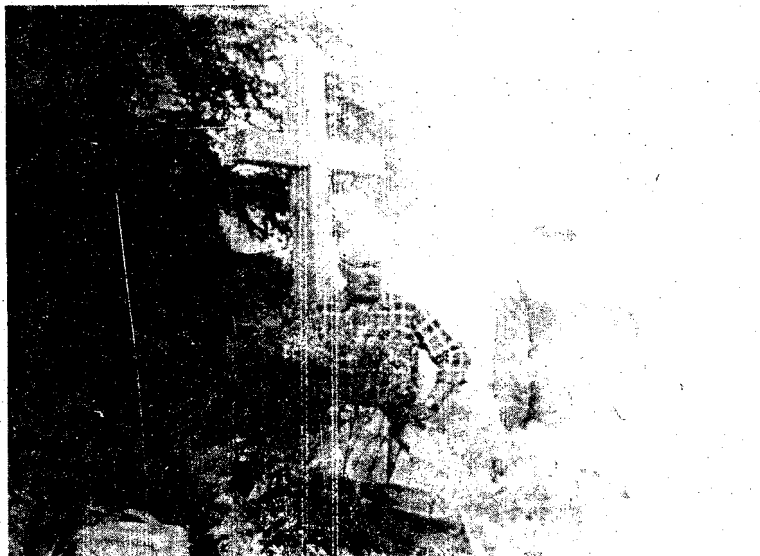

VIRULASTELE SIBERIS

1

Tänavu, mil möödus 50 aastat esimesest massirepressioonist Eestis, käiakse paljudes kohtades avamas mälestussambaid ja -riste. Võtsin ka mina ette teekonna Siberisse, kuhu püstitasin mälestusristi. Et see peaks puudutama paljusid virumaalasi, siis otsustasin sellest Teile kirjutada.

☐ Loo autor mälestusristi taustal.

14. juunil 1941 sattus Virumaalt küüditatud rahvas enamikus (võib-olla ka kõik) Tomski oblasti Vasjugani rajooni küladesse. Üks kõige kaugemaid külasid oli Vesjõi, suur küla Maiskist (praegustel kaartidel olemas) 20 km edasi. Külal oli kolm kolhoosi: «Vperjod», Telmani-nim. ja «Putj Severa». «Päevalehes» avaldatud nimekirja järgi sattus nendesse kolhoosidesse 150 virumaalast (naisi ja lapsi). 1941.—1943. aasta nälg viis vägivaldselt surma umbes 80—90 inimest, s. h. ka perekonniti. «Vperjodi» kolhoosis olin ka mina emaga. Meile oli määratud need nälja-aastad üle elada ja ellu jääda. Minul, 12—14-aastaselt poisil, tuli tihti tegelda nälga surnud inimeste matmisega. Näiteks Kalviste perekond: ema, tütar (umbes minu vanune) ja 3—4-aastane poeg. Päril olid nad vist Rakverest.

Meie kolhoos asus küla lõpus, kalmistu oli ligidal ja kõik matused käisid meie silmade eest läbi.

14. juunil 1941 pidi koos minu ja emaga kodunt lahkuma ka isa Nikolai Nurme, kes töötas Kundas kooliõpetajana. Koos saime olla sellel päeval hilisõhtuni, kuini küüditatute voor veoautodel jõudis Rakvere jaamani. Siin paigutati isa eraldi vagunisse. Edasisõit ühes rongis kestis veel mõned päevad Petseri jaamani. Seal koostati meestevaguneist eraldi rongid ja edasi sõitsime eri suundades.

1951. aasta kevadel kutsuti mind Maiski komandatuuri, kus komandant teatas, et minu isa vabaneb vangilaagrist juunikuus («troika» poolt määratud 10 aastat saab täis), ja et ta on II grupi invaliid, siis pidin mina samas otsustama (allkirja vastu), kas võtan ta enda juurde «na iždivenije» või vastasel juhul saadetakse ta kuhugi inyaliididekodusse. Tuli välja, et see oli sundasumisele saatmine pärast laagrit, ainult «pehmema» sildi all. Muidugi andsin allkirja, et võtan isa ülalpidamisele. 1952. aasta kas veebruari lõpus või märtsi algul saabuski isa meie juurde Vesjõisse.

Petserist oli nende rong liikunud lõunasse Ukraina poole, kus osa mehi Vinnitsa oblastis maha võeti ja suunati kaitseliinide ehitusele. Sõda juba käis. Rinde lähenedes korjati nad jälle kokku ja viidi Poltaava oblastisse samadele töödele. Ja kui rinne hakkas sinna lähenema (hiissügisel), siis tuli allujäänutel sõita juba Sverdlovski oblasti laagritesse. Seal astusid nad kurikuulsale «troika» ette, võtsid vastu otsuse: kontrrevolutsioonilise tegevuse eest 10 aastat laagrit.

Isa meenutas, et üks vangidest oli juba 10 aastat ära istunud ja küsimusele, kuidas see aeg ka läks, vastas ta «Ei midagi hullu, zima-letu, zima-letu, nii kümme korda järjest ja muud midagi.» Isa 10 aastat möödusid Sverdlovski oblasti «Bermuda kolmnurgas» — Verhoturje, Sosva ja Stupino vangilaagris. Nii kaua, kui tervis vähegi lubas, tuli käia metsavarumisel, pärast tervise halvenemist laagrisestel töödel. 14. juunil 1951 avanes laagri värav ja ees oli pikk teekond Tomski oblastisse, tapiga linnast linna, vanglast vanglasse, ikka relvastatud valve all koos kriminaalkurjategijatega. Tomskis sõideti laeval trellitatud kajutites mööda Obi Kolpaševi linnani, siis jõgi külmus ja kohalikus vanglas tuli oodata talvete algust — soode ja jõgede täielikku külumist, s. t. novembri teisel poolel või detsembri algul. Siis algas jalgsimatki konvoi saatel Novõi Vasjuganini — meie rajooni keskusesse. Nagu juba eespool mainisin, jõudis ta meie juurde kas veebruari lõpus või märtsi algul. Mäletan seda päeva, oli ilus päikeseline ilm, vedasime meid hobustega palke. Umbes küla keskpäigas tänaval ütles keegi, et jookse koju, isa tuli.

Missugune ta välja nägi, seda ma ei kirjelda. Võib ette kujutada inimest, kes oli üle elanud kümme aastat laagrit, nendest neli ränkraasket sõja-aastat ja niisama palju veel sõjast toibumist. Ühesõnaga — tervis oli läbi. Isa töötas veel paar aastat kolhoosis ladude öövalvurina, lumerookimiseks enam jõudu ei olnud. Seda käis põhiliselt tegemas ema, harvemini mina.

Augustis 1954. aastal isa suri ja maeti külakalmistule oma kaasmaalaste kõrvale.

Ma ei tea, kui palju mehi Kundast 14. juuni arreteeriti, kuid laagritest tuli välja kolm — minu isa, Pärn ja Treier, kes ka kahekesi jõudsid pärast asumisel olemist Eestimaaale tagasi.

Esimestel Hruštšovi sula-aastatel lubati mail juba vabalt liikuda Tomski oblasti piires, muidugi komandatuuri teadmisel. Nii sõitsin ka mina 1955. aasta kevadel Vasjugani rajoonist ära Kolpaševi rajooni, kus elas in vabanemiseni 1958. aasta suvel.

(Jätakub)